

УДК 657.1:657.2:338:330.131

Василюшин С. І.

*кандидат економічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної та виховної роботи,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Харківського національного аграрного університету
імені В. В. Докучаєва*

Vasylishyn Stanislav

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Vice-Rector for Educational Work,
Associate Professor of the Department of Accounting and Audit
Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaiev*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню сутності, особливостей та інструментів обліково-аналітичного забезпечення управління активами в системі економічної безпеки підприємств. Обґрунтовано структурну модель обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством та відображено традиційні функції обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства і ризик-менеджменту. Установлено основні етапи та завдання облікового забезпечення управління активами підприємств у системі їхньої економічної безпеки, що ґрунтуються на процесному підході до організації обліку. Запропоновано системну модель обліково-аналітичного забезпечення управління активами, яка поєднує етапи управління та відображає органічний взаємозв'язок обліку, аналізу, контролю та фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта. Виокремлено основні проблемні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління активами в умовах чинного нормативно-правового забезпечення.

Ключові слова: економічна безпека, активи, обліково-аналітичне забезпечення, облік, аналіз, контроль, управління, інформація.

Постановка проблеми. Конкурентні позиції та показники ефективності підприємницьких структур різних організаційно-правових форм пов'язані з рівнем їхньої економічної безпеки, що складається із сукупності принципів, інструментів та форм захисту від загроз внутрішнього та зовнішнього середовища з метою отримання максимального прибутку та мінімізації впливу ризиків підприємницької діяльності. Поруч із корпоративною, інформаційною, технологічно-енергетичною, інвестиційно-інноваційною,

кадрово-соціальною, фінансовою та екологічною складовими частинами важливе місце займає ресурсний складник економічної безпеки, яка пов'язана з ефективним використанням активів господарюючих суб'єктів.

Чималу роль в управлінні собівартістю продукції відведено раціонально побудованій системі бухгалтерського обліку активів, витрати яких формують розмір матеріальних витрат, що становлять суттєву частку у витратах основного виробництва. Саме відчасної, доречної та

достовірної інформації про наявність і рух активів залежить ефективність управлінських рішень менеджерів різних ланок щодо зміцнення рівня економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність економічної безпеки компанії полягає в забезпеченні її прогресивного економічного розвитку з метою виробництва необхідних товарів та надання послуг, що відповідають потребам підприємства і соціальним потребам. Економічна безпека підприємства виявляється в забезпеченні її стабільної діяльності із запобіганням витоку з нього будь-якої інформації [1, с. 99]. Чимало фахівців пов'язують зміцнення економічної безпеки підприємств з удосконаленням обліково-аналітичного забезпечення управлінських процесів.

Обліково-аналітичні аспекти управління активами в системі економічної безпеки підприємств вивчали зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти, такі як Н. Аванесова, І. Баланюк, І. Бланк, Т. Бочуля, Л. Волошук, Т. Камінська, М. Огійчук, Л. Титенко та ін. Однак окремі аспекти взаємозв'язку обліку, аналізу та контролю активів у системі обліково-аналітичного забезпечення підприємств досліджено не досить глибоко, тому ці питання потребують подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження сутності, особливостей та інструментів обліково-аналітичного забезпечення управління активами в системі економічної безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управлінські рішення стосовно формування, структури й ефективності використання необоротних та оборотних активів базуються на основі облікової інформації, яка формується у процесі ведення бухгалтерського обліку, здійснення комплексного аналізу та контролю.

Як і раніше, найбільшу цінність серед інформаційних ресурсів займає інформація, підготовлена обліковою системою. Можна багато говорити про її ретроспективний характер, проте саме облікові дані є основою подальшого аналізу фінансово-господарського стану підприємства [5, с. 35].

Сучасні фахівці не мають однозначної думки стосовно трактування категорії «обліково-аналітичне забезпечення». На думку Т.Г. Камінської, теорія обліково-аналітичного забезпечення фінансового менеджменту передбачає розгляд його як цілісної системи взаємопов'язаних облікових і аналітичних способів та інструментів управління фінансами. Таким чином, система обліково-аналітичного забезпечення як єдина, інтегрована система повинна виконувати обслуговуючу функцію щодо потреб управління, яка б відповідала вимогам керівників, власників, акціонерів, інвесторів, представників влади та інших користувачів інформації [7, с. 12].

Науковець В.О. Волошук визначає обліково-аналітичне забезпечення як єдність підсистем обліку, аудиту й аналізу, які взаємодіють через інформаційні потоки в процесі формування і передачі оперативної та якісної обліково-аналітичної інформації для забезпечення обґрунтованості та ефективності прийняття управлінських рішень у системі управління підприємством, а також зовнішніми користувачами [6, с. 330].

Група авторів на чолі з І.Ф. Баланюком пропонують розглядати обліково-аналітичне забезпечення як комплексну систему формування, збору, аналітико-синтетичної обробки, накопичення та передачі обґрунтованої й релевантної обліково-аналітичної інформації, сформованої з використанням методів бухгалтерського обліку та економічного аналізу для прийняття управлінських рішень, здатних сприяти сталому розвитку суб'єктів господарювання [3, с. 22].

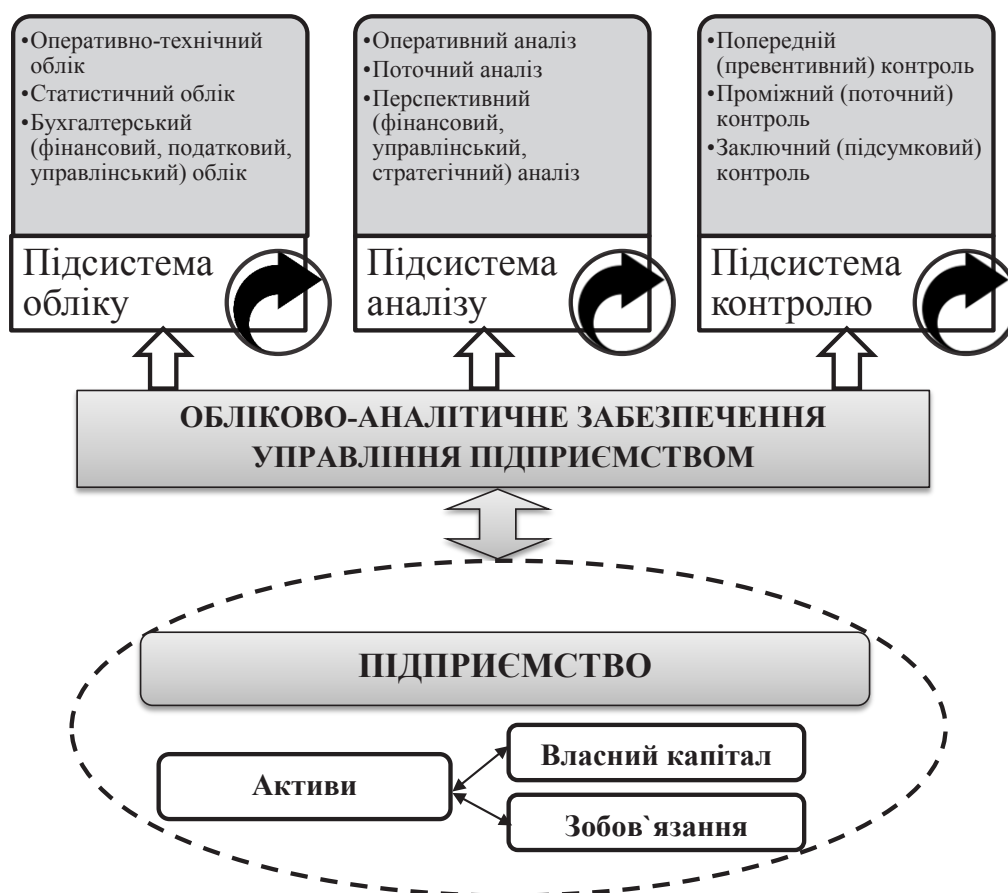

Рис. 1. Структурна модель обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством
Джерело: авторська розробка

Обліково-аналітичне забезпечення управління активами, на нашу думку, містить блок підсистем та елементів організаційно-економічного механізму функціонування підприємницької структури (рис. 1).

Традиційні функції обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства і ризик-менеджменту такі:

1) інформаційна функція – надання інформації про рівень економічної безпеки, вплив ключових загроз і ризиків внутрішніх та зовнішніх суб'єктів безпеки;

2) бухгалтерська функція – передбачає реєстрацію всіх фактів господарської діяльності;

3) функція контролю – дає змогу перевіряти первинну інформацію обліку, контролювати ефективність суб'єктів безпеки;

4) аналітична функція – дає змогу проводити ретроспективний, поточний і стратегічний аналіз на основі первинної облікової інформації [2, с. 314].

І за етапами, і за напрямками облікового процесу інформація повинна накопичуватися та систематизуватися в різних її носіях. Якість і швидкість накопичення облікової інформації залежать від кількості облікових

номенклатур, раціональної структури реєстрів інформації, кваліфікації та відповідальності виконавців облікових функцій [9, с. 61].

Поєднання інструментів та прийомів обліку, аналізу і контролю в системі управління ресурсним потенціалом підприємства здійснюється на етапі реалізації політики управління активами, яка базується на потоці облікової інформації. Це формує базис ресурсної і, як наслідок, економічної безпеки підприємства.

На рис. 2 здійснена спроба відобразити системну модель обліково-аналітичного забезпечення управління активами, яка поєднує етапи управління та відображає органічний взаємозв'язок обліку, аналізу, контролю та фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта.

Як і кожна система, обліково-аналітичне забезпечення має бути раціонально організоване, тобто всі елементи системи є впорядковані, приведені в системний взаємозв'язок і постійно вдосконалюються [7, с. 18]. Нижче в таблиці охарактеризовано основні етапи та цілі облікового забезпечення управління активами, що ґрунтуються на процесному підході до організації обліку.

Основні етапи та завдання облікового забезпечення управління активами підприємств у системі їх економічної безпеки

Етап організації облікового процесу	Елементи методу бухгалтерського обліку	Основні завдання та процедури щодо обліку активів:	
		необоротних	оборотних
1	2	3	4
I. Первинний	Документація; інвентаризація; оцінка; калькуляція	Достовірне визначення вартості (оцінки) необоротних активів; визначення економічних вигод від використання основних засобів та нематеріальних активів; достовірна оцінка довгострокових фінансових та капітальних інвестицій; правильне і своєчасне оформлення документів із відображення обсягів будівельно-монтажних робіт і витрат на капітальні інвестиції з придбання або створення інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів	Своєчасне оформлення первинних документів на всі операції, пов'язані з надходженням, зберіганням і витрачанням продукції, товарів, матеріалів та інших запасів; своєчасне та правильне документальне оформлення операцій і забезпечення достовірних даних про всі зміни, що відбуваються у складі поточних біологічних активів; визначення складу та розмежування виробничих витрат незавершеного виробництва за їх економічним змістом, елементами, статтями обліку; своєчасне і правильне документальне оформлення операцій з руху грошових коштів, щоденний контроль за збереженням готівки і цінних паперів у касі підприємства; своєчасне документальне оформлення розрахункових операцій
II. Поточний	Рахунки; подвійний запис	Правильне і своєчасне нарахування зносу; правильне відображення операцій з необоротними активами у податковому обліку; узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових біологічних активів рослинництва і тваринництва; контроль за правильністю й ефективним використанням коштів на реконструкцію, модернізацію відповідно до наявних джерел фінансування; точне визначення результатів від ліквідації основних засобів; об'єктивне і достовірне формування вартості об'єктів капітального інвестування; правильне відображення витрат на незавершене будівництво	одержання на будь-яку дату точних даних про кількість готової продукції, матеріалів, товарів та інших запасів, які є в коморах, на складах і виробничих підрозділах підприємства; відображення результатів про рух поточних біологічних активів за каналами надходження та вибуття; систематичний контроль за транспортно-заготівельними витратами під час придбання запасів на стороні; виконання операцій з грошовими коштами за розрахунками з покупцями; контроль за дотриманням касової і розрахункової дисципліни; своєчасне і достовірне ведення аналітичного і синтетичного обліку розрахунків та їх відображення у податковому обліку; своєчасне взаємне звіряння розрахунків з дебіторами і кредиторами та недопущення нереальної дебіторської і кредиторської заборгованостей
III. Підсумковий	Баланс; звітність	Надання зовнішнім і внутрішнім користувачам фінансової звітності, повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у складі активів за звітний період	

Джерело: систематизовано автором

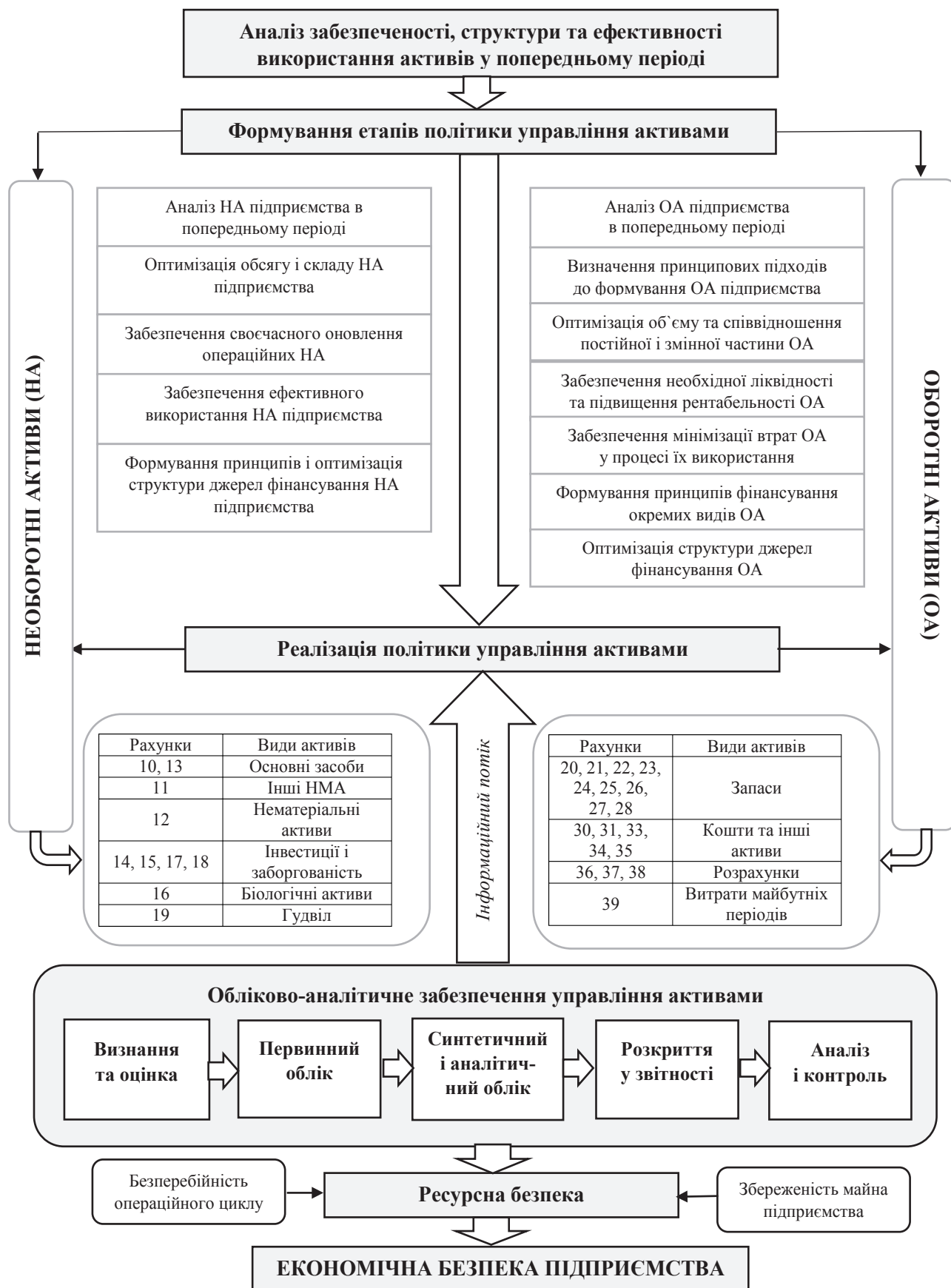

Рис. 2. Модель обліково-аналітичного забезпечення управління активами у системі економічної безпеки підприємства

Джерело: авторська розробка з використанням джерел [4; 8]

Отже, лише чітка та послідовна організація обліку, аналізу і контролю на всіх стадіях виробничого процесу дасть змогу сформувати належний стан економічної безпеки та нівелювати загрози для середовища функціонування підприємства та його інформаційної оболонки.

Висновки. Отже, під обліково-аналітичним забезпеченням управління активами розуміють систему взаємозв'язку, взаємозумовленості і взаємозалежності мети, принципів, методів та інструментів забезпечення управлінського персоналу підприємства релевантною, достовірною і повною інформацією про наявність, рух та використання активів на всіх стадіях їх кругообігу в межах діючого нормативно-правового забезпечення з метою мінімізації ризиків та зміцнення економічної безпеки.

Серед основних не вирішених питань обліку активів виокремлено такі:

– неузгодженість окремих положень національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в частині обліку активів;

– складність визначення резервів під майбутні кредитні збитки, відсутність ринкових індикаторів ризику для більшості дебіторів, відсутність нормативно-методологічного забезпечення та відповідної кваліфікації облікових працівни-

ків під час визнання та відображення в обліку активів в умовах застосування норм МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»;

– наявність розбіжностей у підходах до обліку зносу необоротних активів у фінансовому та податковому обліку;

– нерегульованість механізмів до встановлення ціни активного ринку під час оцінки активів за справедливою вартістю;

– недосконалість облікового забезпечення та відображення необоротних активів за переоціненою вартістю, недостатня частота чи повна відсутність переоцінок на багатьох підприємствах, унаслідок чого вартість необоротних активів не відповідає ринковим цінам, що загрожує економічній безпеці підприємства;

– недосконалість інструментів і форм перманентного аналізу та контролю активів у процесі розроблення стратегії та тактики зміцнення економічної безпеки підприємств.

Подолання вказаних проблемних аспектів завдяки використанню запропонованої системної моделі обліково-аналітичного забезпечення управління активами в системі економічної безпеки підприємства в кінцевому результаті підвищить інформаційну, аналітичну та контрольну функції бухгалтерського обліку у процесі прийняття управлінських рішень щодо зміцнення економічної безпеки підприємств.

Список використаних джерел:

1. Avanesova N., Chuprin Y. Enterprise economic security: essential characteristics of the concept. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*. Kharkiv, 2017. № 1(1). P. 98–102.
2. Tytenko L. Economic security as an element of strategic management system: accounting and analytical aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 3. Vol. 4. С. 309–318.
3. Обліково-аналітичне забезпечення господарської діяльності : монографія / Баланюк І.Ф. та ін.; за ред. І.Ф. Баланюка. Івано-Франківськ : Друкарня Фоліант, 2014. 292 с.
4. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент : учеб. курс. Киев : Ника-Центр, Эльга, 2002. 528 с.
5. Бочуля Т.В. Облікова складова інформаційного потенціалу підприємства. *Бюл. Міжнар. Нобелів. екон. форуму*. 2013. № 1(6). С. 35–42.
6. Волошук Л.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства. *Пр. Одес. політехн. ун-ту*. 2011. Вип. 2(36). С. 329–334.
7. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту на сільськогосподарських підприємствах : монографія / Т.Г. Камінська та ін.; за ред. Т.Г. Камінської. Київ : ЦП «Компринт», 2013. 338 с.
8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30 листопада 1999 р., зі змінами та доповненнями. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (дата звернення: 03.07.2019).
9. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / М.Ф. Огійчук та ін.; за ред. проф. М.Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2016. 1040 с.

References:

1. Avanesova N., Chuprin Y. (2017). Enterprise economic security: essential characteristics of the concept. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*, no. 1(1), pp. 98–102.
2. Tytenko L. (2018). Economic security as an element of strategic management system: accounting and analytical aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 3, pp. 309–318.
3. Balanyuk I.F., Pylypiv N.I., Yakubiv V.M. (2014). *Oblikovo-analitychne zabezpechennja ghospodarskoho dijalynosti* [Accounting and analytical support of economic activity]. Ivano-Frankivsk : Foliant (in Ukrainian)
4. Blank I.A. (2002). *Finansovyi menedzhment* [Financial Management]. Kyev : Nika Centre, Elga. (in Russian)
5. Bochulya T.V. (2013). Oblikova skladova informacijnogho potencialu pidpryjemstva [Accounting component of the information potential of the enterprise]. *Bulletin of the International Nobel Economic Forum*, no. 1(6), pp. 35–42.
6. Voloshuk L.O. (2011). Oblikovo-analitychne zabezpechennja upravlinnja innovacijnym rozvytkom pidpryjemstva [Accounting and analytical support for the management of innovative development of the enterprise]. *Works of Odessa Polytechnic University*, no. 2(36), pp. 329–334.
7. Kaminsjka T.Gh., Shatkovsjka L.S., Shysh A.M. (2013). *Oblikovo-analitychne zabezpechennja finansovogho menedzhmentu na siljsjoghospodarsjkykh pidpryjemstvakh* [Accounting and analytical support of financial management at agricultural enterprises]. Kyiv : Komprynt (in Ukrainian)
8. *Plan rakhunkiv bukhgalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpryjemstv i orhanizatsii* [Plan of accountings of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (accessed 30 June 2019).
9. Ohiichuk M.F., Skolotii L.O., Belenkova M.I., Vasylishyn S.I. (2016). *Finansovyi ta upravlinskyi oblik za natsionalnymi standartamy* [Financial and managerial accounting according to national standards]. Kyiv : Alerta. (in Ukrainian)

УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЕ АКТИВАМИ ЇВ СИСТЕМЕ ЕКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. Статья посвящена исследованию сущности, особенностей и инструментов учетно-аналитического обеспечения управления активами в системе экономической безопасности предприятий. Обоснована структурная модель учетно-аналитического обеспечения управления предприятием и отражены традиционные функции учетно-аналитического обеспечения экономической безопасности предприятия и риск-менеджмента. Установлены этапы и задачи учетного обеспечения управления активами предприятий в системе их экономической безопасности с использованием процессного подхода к организации учета. Предложена системная модель учетно-аналитического обеспечения управления активами, которая сочетает этапы управления и отражает органическую взаимосвязь учета, анализа, контроля и финансового менеджмента хозяйствующего субъекта. Выделены основные проблемные аспекты учетно-аналитического обеспечения управления активами в условиях действующего нормативно-правового обеспечения.

Ключевые слова: экономическая безопасность, активы, учетно-аналитическое обеспечение, учет, анализ, контроль, управление, информация.

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF ASSET MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISES

Summary. Management decisions regarding the formation, structure and efficiency of the use of non-current and current assets are based on accounting information, which is formed in the process of accounting, complex analysis and control. A determinant subsystem of enterprise management in the conditions of constant fluctuations of the external environment of functioning is risk management that provides sustainable development and a satisfactory level of economic security of the economic entity. The combination of the strategic and tactical components of risk management is impossible without a proper level of accounting and analytical support both at the level of a whole enterprise and its structural subdivisions. Exactly accounting, analysis and control provide a methodological basis to manage complex operational processes, provide users with reliable and unbiased information on the facts of economic life, which can affect the level of economic security and the degree of threats from the impact of risks of native activities. The system model of accounting and analytical support of asset management, which combines the management stages and reflects the organic interconnection of accounting, analysis, control and financial management of an economic entity is proposed. It is proved that under the accounting and analytical support of assets management it is necessary to understand the system of interconnection, interconditionality and interdependence of the purpose, principles, methods and tools of providing management personnel of the enterprise with relevant, reliable and complete information on the availability, movement and use of the assets at all stages of their circulation in within the framework of the current legal and regulatory framework in order to minimize risks and strengthen economic security. The proposed system model of accounting and analytical support of asset management in the system of economic security of the enterprises will finally increase the information, protection and control functions of accounting and will allow making more effective management decisions.

Key words: economic security, assets, accounting and analytical support, accounting, analysis, control, management, information.